

## Повість Мені Мюріел Дові «Дівчина в Карпатах» (1891) як зразок «гуцульської» мандрівницької прози

М. М. Васильчук

Коломийський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;  
кафедра філології; м. Коломия Івано-Франківської обл., Україна  
Corresponding autor. E-mail: mykolavasylichuk@ukr.net

Paper received 23.09.20; Accepted for publication 12.10.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2020-240VIII71-13>

**Анотація.** У статті розглядаються особливості художньої проєкції Гуцульщини в мандрівницькій прозі шотландської письменниці Мені Мюріел Дові (1867–1945). Дано аналіз особливостей вивчення регіону і трансформації місцевих реалій Карпат у пізнавальний і етнографічно достовірний текст. Розкрито одне з «темних місць» твору. Показано панораму зацікавлень авторки: від природи і матеріальної культури – до справедливого формування ціни на твори декоративно-ужиткового мистецтва і занурення в особливості ментальності гуцулів.

**Ключові слова:** кінь, «doppelmauser», сідло, пансіонат, постолі, запаска, кентар, плебанія, церква, гори, гриби, Гуцульщина.

**Вступ.** Основний масив художніх текстів про Гуцульщину (т. зв. гуцульський текст) становлять твори авторів, які писали і пишуть українською мовою. Ці тексти розглядаються як повноправні зразки української літератури. Однією зі складових панорами художньої літератури про Гуцульщину є тексти, написані неукраїнцями. З точним зору літератури українські вони належать до зарубіжної літератури, хоч тематично мають безпосередню прив'язку до України. Дослідник Ігор Пелипейко в довіднику «Гуцульщина в літературі» (1997) [6] фіксує понад сімдесят імен іншомовних письменників, які писали про Гуцульщину. Більш ніж шістьдесят з них – це поляки. І лише декілька імен представляють інші літератури. У цьому переліку дослідник називає й ім'я англійської письменниці шотландського походження, мандрівниці й письменниці Мені Мюріел Дові.

**Короткий огляд публікацій за темою.** Ім'я Мені Мюріел Дові і її повість «Дівчина в Карпатах» (1891) відома українським дослідникам принаймні від 1993 р. [1, 90–91]. Про цю письменницю з'явилось декілька популяризаторських публікацій [5; 7; 8; 9]. Однак, проблема полягала в тому, що не було здійснено повного перекладу тексту українською мовою (фрагментарні публікації уривків у соціальних мережах [12] не давали належного уявлення про особливості цього твору). І лише тепер, отримавши повість Мені Мюріел Дові окремим книжковим виданням (Мені Мюріел Дові. Дівчина в Карпатах / Перекл. Надії Марчук. Львів: Априорі, 2020) [3], можемо приступити до вивчення його художніх особливостей і, зокрема, розглянути як зразок «гуцульської» мандрівницької прози.

**Мета.** Метою цієї статті є проникнення в художні особливості повісті Мені Мюріел Дові «Дівчина в Карпатах» (1891) і розгляд того, як вона сприймає і перетворює у тканину художнього тексту етнографічно-побутові реалії Гуцульщини, а також як загалом передає особливості регіону, реагує на політичну та економічну ситуацію, народне мистецтво тощо.

**Матеріали й методи.** Наша стаття передусім базується на українському перекладі тексту Мені Мюріел Дові «Дівчина в Карпатах» (2020). Залучено також додаткову літературу, яка стосується теми дослідження, і перелік якої подано в огляді та списку джерел.

Водночас, прочитання й оцінка тексту заснована на загальній методології, яку використовує літературознавство при розгляді художніх творів. Сюди ж долучаємо власний досвід у відчитуванні, коментуванні та інтерпретації текстів, пов'язаних з регіоном Карпат і зокрема Гуцульщини, апробовані нами при написанні монографії [2].

**Результати і їх обговорення.** Мені Мюріел Дові (Ménie Muriel Dowie (Norman); 15 липня 1867, Ліверпуль, Англія – 25 березня 1945, Тусон, Аризона, США). «Дочка купця, онучка шотландського письменника та видавця Роберта Чемберса (Robert Chambers). Отримала освіту в Ліверпулі, Штуттгарті та Франції. Крім рідної, володіла німецькою та французькою мовами» [10]. Перший твір Мені Мюріел Дові, виданий окремою книжкою – мандрівницька повість «Дівчина в Карпатах» (A Girl in the Carpathians, 1891). Їй також належать романи «Галія» (Gallia, 1895), «Вигин гілки» (The Crook of the Bough, 1898), «Кохання і його маска» (Love and His Mask, 1901).

«У молоді роки багато подорожувала. Зокрема, влітку 1890 року сама, без супутників, протягом 10 тижнів перетнула верхи на коні всю Гуцульщину та Покуття (з причин, можливо, пов'язаних зі здоров'ям)» [10].

Авторка свій текст розпочинає з геополітичного екскурсу. Тема польської імперії – Речі Посполитої – червоною ниткою проходить від початку і до кінця книжки. Можливо, на авторку вплинуло щось більше, аніж просто товариське спілкування з поляками під час її перебування у пансіонатах в Карпатах.

Принаймні, крім романтики гір, у світосприйнятті Мені Мюріел Дові втрутився ще один фактор: революційний. Певно Дові бачила в опорі поляків Російській імперії (зокрема, повстання 1830 і 1863 рр.) якісь паралелі до тривалого протистояння Шотландії та Англії. Глухий натяк на це маємо і в розповіді про польського революціонера, який виступав «проти несправедливості, яка частіше зустрічається в тих районах – у російській Польщі» [3, с. 139]. Дові приваблювала постать цієї людини, хоч авторка, судячи з тексту книжки, контактувала з ним лише через художника, який з неї намалював портрет «біловолосої

гурії» [3, с. 142] для таємничого чоловіка. «Свого часу він був сенсацією, і шибениця все ще поскрипувала над нього» [3, с. 139], – констатує Дові загадково.

У мандрівницькій повісті Дові є порівняно великий фрагмент тексту, присвячений польській мові та її граматиці (п'ять сторінок книжки, де подано навіть декілька рядків тексту, присвяченого особливостям відмінювання [3, с. 82–86], хоч це не специфічна праця з філології). Письменниця була палкою прихильницею Речі Посполитої (східноєвропейської федеративної держави, що існувала протягом 1569–1795 років на теренах сучасних Польщі, України, Білорусі, Литви, Латвії, Молдови, південної Естонії та західної Росії) [11]. На відміну від польської, в повісті лише незначними штрихами проходять згадки про українську (вона пише: руську) мову [3, с. 41, 42, 49, 50, 86, 108].

Разом з тим, Дові основну увагу в тексті «Дівчини в Карпатах» приділяє власне горам галицької Гуцульщини. Головним чином торкається природи, а також матеріального світу мешканців Карпат. Є у неї деякі спостереження за церковною обрядовістю, що, правда, нема занурення у пласти вірувань і народної міфології.

Про те, що письменниця намагалася пізнати не лиш світ природи, а й міфологію мешканців Карпат, вона пише сама. Однак мандрівниця зверталася не до безпосереднього джерела – носіїв цієї міфології (можливо, це пов'язано з мовним бар'єром: крім англійської, вона знала ще й французьку та німецьку мови [10], цікавилася польською, але не знала української). Доречно уточнити: в свідомості Мені Мюріел Дові (що характерно для польського погляду) окремо існують русини-українці, а окремо – гуцули.

Зустріч зі старим і німечим поетом Данилом Петрицьким (Daniel Petruski) описано так: «Я поспішила завести мову про легенди та казки цієї місцевості і виявила, що він на їх основі написав кілька поезій, деякі з них були опубліковані» [3, с. 80]. І Дові навіть переповідає зміст твору: «Довга заплутана історія останнього в Карпатах «гайдамаки»-розбійника. Цей героїчний персонаж мав, звичайно, усі найкращі риси, і якби він жив сьогодні, був би, без сумніву, соціальним реформатором і лідером профспілок» [3, с. 80], – іронізує авторка.

Внаслідок мовного бар'єру коло безпосереднього спілкування письменниці було обмеженим. У Галичині ні англійська, ні французька мови не були популярними. Освічені люди вміли розмовляти державною мовою Австро-Угорщини – німецькою. Німецьку знали не всі, навіть власниця відпочинкового закладу, дружина колишнього підприємця, який мав склозавод, Проше-пані, говорила лише польською. Тому Дові цінувала кожного, хто міг з нею порозумітися.

Усе залежало від випадку. Так, замість ввести Дові в міфосвіт Карпат, один з її інформаторів, Андрій (ідеється про її перебування у домі священика в Космачі), переповідав гості цікаві обставини свого військового побуту. Звісно, цікаво послухати, як він робив з гудзиків фальшиві монети і пускав їх в обіг вечірньої пори при поганому освітленні. Така підміна Гуцульщини на віденські історії нібито й виконувала своє завдання: забавити гостю дотепними оповідками.

Але мандрівниця з цього могла зробити два висновки: перший – гуцули добрі гравери по мосянжу; другий – вони не надто чесні. Люди, які знали мову, були людьми з досвідом. І вони прагнули показати, що щось бачили поза межами рідного краю. А от на фольклор (оті забобони, як учили священики), вони не звертали уваги.

Письменниця схильна мислити й аналізувати. Вона роздумує над багатьма речами. Зокрема, наскільки вмотивованими є ціни на твори народних майстрів. Її не влаштовує умовна ціна, за яку люди готові продати той або інший виріб. Дові, по суті, веде мову про нематеріальну складову вартості творів народного декоративного мистецтва Гуцульщини: «Навіть як я дам більше, ніж вони просять, то чи буде цього достатньо за дивовижну мідну прикрасу з орнаментом, яку Федір носив на поясі протягом десяти років? Чи за торбинку з тютюном, яка була з ним і в сонце, і в дощ; чи за сукню Явдохи, яку вона вишивала всю довгу зиму і в якій, як він їй сказав, вона виглядає дуже симпатично?» [3, с. 172].

Декілька разів упродовж розповіді про мандри Карпатами Дові звертається до проблеми соціальної пасивності гуцулів і до стилю їхньої поведінки. Вона констатує: «русини непрактичні, не підприємливі та не прагнуть багатства і його переваг у світі» [3, с. 64]. Тут простежується дотик між давнім світорозумінням гуцулів, заснованим на доречності і доцільності всього їхнього світу, і – новітнім світорозумінням, що базується на ідеї отримання прибутку, бізнесуванні. «Багатство – він [гуцул – М.В.] мало турбується про нього, і про те, що воно дає. Він не хоче їсти кращої їжі або вдягати кращий одяг і робити менше, ніж той мінімум роботи, який він уже робить. У всьому цьому ми бачимо, що він істотно відрізняється від нас. Він щасливий у своєму меланхолійному гірському образі, задоволений своєю долею та можливостями» [3, с. 65]. Цю ж тезу в іншому місці тексту авторка підкріплює описом відсутності інтересу з боку старого гуцула-боднара до несподіваних і незнайомих людей, які прийшли до його гірської оселі. Відповівши на привітання, чоловік продовжував свою роботу [3, с. 155]. «Вони нізачо не покинуть свої заняття лише тому, що заходить незнайомец» [3, с. 62]. Це – свідчення самодостатності гуцулів.

Намагається зрозуміти, як прядіння вовни впливає на характер людини [3, с. 148–149]. До особливостей ментальності гуцулів Мені Мюріел Дові відносила й інше ставлення мешканців Карпат до одноманітності. Вона спостерігала за гуцулом, який грав на сопілці: «Лунає приємна одноманітна меланхолійна музика. Варто зауважити, що в природі та у всьому, що з нею пов'язано, одноманітність означає відпочинок, а не нудьгу. Зі штучними речами все навпаки» [3, с. 61]. По суті, вона визнає себе приналежною не до природного, а до штучного світу. Тут маємо ще одне підтвердження тези, яку ми висунули давніше [2, с. 6–7], інтерес до Карпат і Гуцульщини зокрема виник як своєрідна втеча, пошук ідеального, незіпсутого світу.

Письменницю, як і багатьох інших авторів-негуцулів (Гнат Хоткевич, Михайло Коцюбинський, Олександр Олесь), що опинялися на Гуцульщині, вражають традиційні кольори, притаманні цьому регі-

онові Карпат. «Дорогу [...] обрамляли кілька сотень святково одягнених селян, вони стояли барвистими групами і розмовляли. Спочатку я просто витріщилась на них так, ніби вони були заквітчаною клумбою» [3, с. 104].

Та авторка не просто пише про враження від побаченого, а й мислить, використовуючи отриманий досвід. Бачимо це в епізоді, в якому йдеться про відвідини ткацького підприємства в Косові. Тут до роботи задіявали місцевих гуцулів. Створили фабрику і привезли новітнє обладнання з Німеччини. Замість місцевої шерсті і льону, який вирощують поряд, використовували мохер, вироблений у Бредфорді (місто в Англії, великий центр шерстяної промисловості). Мені Мюрей Дові критикує продукцію фабрики. Дорікає власникам підприємства за те, що вони не використовують місцевого матеріалу, а найбільше – за застосування ниток невластивих для гуцулів кольорів, що веде до несмаку. Ситуації навіть не рятує те, що власники дозволяють гуцулам самим обирати візерунки ткацтва. Дові в розмові з власником фабрики сказала: «Цілком очевидно [...], ці люди неперевершені, коли мають справу з червоним, помаранчевим, зеленим та жовти кольорами, які Бог їм дав на початку світу, – вони не можуть зробити нічого кращого, крім того, що ідеально для них» [3, с. 179–180]. Справді, глибоке спостереження, яке свідчить, що авторка не просто бачила деталі, а й була прихильницею збереження автентики, поєднання новітніх технологій з традиціями і виробленим століттями досвідом.

У книжці «Дівчина в Карпатах» маємо багато штрихів і спостережень, пов'язаних з побутом гуцулів; їжею, одягом, житлом. А також з природою (гірські краєвиди, річки і потоки). Живі істоти, які представляють дику природу (ведмеді, дикі коти, вовки, гадюки, жаби, тритони, форель, орли) та свійські тварини (коні, воли, вівці).

Мандрівницьку прозу Дові читати цікаво, бо вона писала про те, що бачила навч. Це додає її книзі вартості як документального джерела. Серед таких пізнавальних моментів – розповіді про землеробство і садівництво. Так, авторка описує, як виявила в священничій садибі в Космачі (за відсутності господаря) цілу грядку з салатом, на який ніхто не претендує. На Гуцульщині, за свідченням Дові, росли овес і конюшина. Сіяли мак, розводили агрус. У лісах і на полонинах були зарослі брусниць і лохини (афин).

У творі Дові, в контексті живої, художньої оповіді подано згадки про народні інструменти: трембіту і сопілку. Традиційні народні промисли і заняття: кушнірство, різьблення, прядіння, вишивання, ткацтво, лісоплав.

Пише мандрівниця про продукцію народних умільців (постоли, кептарі, писанки, ліжники, гerdани). Пошиваний горнець, бесаги, тарницю, браслет, кисет, сувеніри. З тексту повісті можна дізнатися навіть рецепт екзотичної страви: грибів, запечених у горщику з кульбабою [3, с. 61].

Усе це становить органічний сплав художньо забарвленої оповіді з етнографічно достовірними і точними деталями. Текст Дові треба розглядати як художньо-документальну оповідь (характерну для мемуаристики), оскільки в її основі лежить відображення реалі-

льних подій. Водночас, твір не можна порівнювати з етнографічними працями, бо авторка розповідає про власні відкриття цього регіону, навіть якщо вони є поверховими з точки зору науки. У неї цілком інше завдання, ніж в етнографа: передати читачеві, який нічого не знає про Гуцульщину, атмосферу власного здивування. І це їй вдалося.

Мені Мюріел Дові не оминає теми гуцульського коня. І це природно, бо вона – емансипована вершниця-амазонка, яка зібралася в Карпати для верхової їзди. Навіть привезла з собою за 2700 кілометрів з Шотландії власне сідло. Про перший досвід контакту з кінями гуцульської породи в Микуличині авторка пише: «Народ підступив ближче, щоб роздивитися, як я дістаю своє красиве сідло – останнє на спині мисливця Йоркшира – і кладу його на допельмаузера, який під ним просто зникає» [3, с. 35]. Від цього місця подорож авторки горами цілковито пов'язана з гуцульським конем. Тому в тексті маємо багато згадок про коней місцевої породи. Дові описує ситуацію, коли процес сідлання коня викликав загальний інтерес і зібрав юрму глядачів: «От і нелегко було осідлати цього коника, все затягувалося до останньої дірочки, однак ще було завелике» [3, с. 35]. Нічого дивного, оскільки коні гуцульської породи – антропологічно інші, менші.

Цікаво, що письменниця вводить в обіг ще одну назву коня гуцульської породи (а їх декілька – українські: гуцул, гуцулик, монголик і т.д.). А тут – німецькомовна назва: допельмаузер.

Спробуємо розібратися в її етимології. У перекладі з німецької Doppelmauser – щось на зразок: «подвійна линька». Авторка зізнається, що не може зрозуміти значення цього слова: «„Доппельмаузер“ означає, на мій погляд, щось хитромудре в приємному і гумористичному сенсі; саме така назва, як на мене, найкраще підходить для маленьких гнідих коней» [3, с. 35].

Очевидно, це не стільки порода коней, як слово для опису конкретної ситуації. Оскільки Дові мала їхати верхи конем, а з нею на іншому коні їхав їхній власник, то розуміємо, що йдеться про двох тварин. Отож слово «Doppel» прочитуємо як подвійний, або як «обидва».

Письменниця дає нам зрозуміти, якої масті були коні: гніді. Слово «гнідий» словник тлумачить як: «темно-коричневий з чорним хвостом і гривною (про масть коней)» [4, с. 193]. Переклад другої частини слова «mauser» як «линька» вказує, скоріш за все, не на відсутність шерсті (бо про цю ваду написала б авторка, яка зналася на конях), а на особливості окрасу. В українській мові традиційно послуговуються словом «лисий», що означає: «З білою плямою на лобі (про деяких тварин). Лисе теля; Запрягти лисого» [4, с. 498]. Отож, вважаємо, власник-єврей, який не надто добре знав німецьку, сказав буквально таке: ось коні, й обидва лисі. Тому цю назву Дові й сприймає «як щось хитромудре в приємному і гумористичному сенсі» [3, с. 35].

Не розгадавши таємниці назви, мандрівниця незнайомиє слово використовує для означення всієї породи гуцульських коней – допельмаузер: «Щоб не випасти із сідла, я вправно балансувала і вивчала особливості ходи допельмаузера» [3, с. 36].

Про появу свого інтересу до Карпат Дові говорить на самому початку оповіді. Вона читала популярних німецькомовних авторів – Леопольда Захер-Мазоха та Карла-Емілія Францоza (роман «Боротьба за право», 1835 р.). Захоплена твором Францоza перед початком подорожі, вже на початку своєї книжки Дові зазначає: «Визначення, які тут [у «Боротьбі за право» Францоza – М.В.] використовуються, видаються мені перебільшенням. Я не бачила ні «зухвалої хоробрості» – безумовно, не найкращої якості, – ні «суворої погорди». Втім, ці характеристики могли дещо змінитися з 1835 року» [3. с. 18]. Таким чином, ці тексти можемо вважати поштовхом для пізнання Гуцульщини. А от побачивши Гуцульщину, авторка робить свої висновки і творить цілком самодостатній і цікавий зразок мандрівницької прози, який досі не втратив свого естетичного і пізнавального значення.

**Висновки.** Особливістю книжки є те, що вона побудована як хронологічний, послідовний виклад мандрівки. Авторка тексту уважна до деталей. Це стало можливим зробити завдяки систематичному веденню щоденних записів. Перед читачем розкривається не лише перебіг подій, а й динаміка зміни сприйняття побаченого.

Книга Мені Мюріел Дові «Дівчина в Карпатах», яка «втримала кілька видань, три з них – ще першого року видання (1891)» [10], відіграла помітну роль у популяризації Гуцульщини в англomовному світі. Вона має важливе значення й для українських читачів – як естетично довершений текст і – як етнографічно забарвлена оповідь, насичена цілою низкою деталей. Ці деталі є своєрідним зрізом, що показує, якою була галицька Гуцульщина наприкінці ХІХ століття.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Антонеvич М. Гуцульщина в англійській літературі // Проблеми Гуцульщини. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Косів, 27–28 травня 1993 р.). Чернівці, 1994. С. 90–91.
2. Васильчук М. Художній дискурс Гуцульщини в українській літературі ХІХ – початку ХХ століття. Монографія. Івано-Франківськ, 2018. 464 с.
3. Дові Мені Мюріел. Дівчина в Карпатах / Перекл. з англ. Надії Марчук. Львів: Априорі, 2020. 196 с.
4. Словник української мови. Київ: Видавничий центр «Провіта», 2012. 1320 с.
5. Клим Р. Гуцульщина вабить... шотландців // Гуцульський календар на 2012 р. Верховина, 2011. С. 73.
6. Пелипейко Ігор. Гуцульщина в літературі. Довідник. Косів: Писаний Камінь, 1997. 112 с.
7. Сеньків І. Гуцульська спадщина. Київ, 1995. С. 449.
8. Сіреджук П., Пелипейко І. Шотландка, зачарована Гуцульщиною // Освітнянський вісник. 1995. 27 жовтня.
9. Сіреджук П. Гімн юної Шотландки галицькій Гуцульщині // Гуцульський край. 1996. 22 червня.
10. Мені Мюріел Дові. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Мені\\_Мюріел\\_Дові](https://uk.wikipedia.org/wiki/Мені_Мюріел_Дові).
11. Річ Посполита. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Річ\\_Посполита](https://uk.wikipedia.org/wiki/Річ_Посполита).
12. Gala Bachtanenko. URL: <https://www.facebook.com/gala.bachtanenko>. Скопійовано 5, 14 травня 2020 р.

#### REFERENCES

1. M. Antonevych Hutsulshchyna in English literature // Problems of Hutsulshchyna. These of the reports of the international scientific and practical conference (t.Kosiv, May 27-28, 1993). Chernivtsi, 1994. P.90-91.
2. M. Vasylychuk Artistic discourse of the Hutsul region in Ukrainian literature of the XIX - early XX century. Monograph. Ivano-Frankivsk, 2018. 464p.
3. Meni Myuriel Dovey. Girl in the Carpathians / Transl. from Eng. by Nadiia Marchuk. Lviv: Apriori, 2020. P. 196.
4. Dictionary of the Ukrainian language. Kyiv: "Prosvita" Publishing center, 2012. 1320p.
5. R. Klym. The Hutsul region attracts... Scots // Hutsul calendar 2012 Verkhovyna, 2011. P.73.
6. Ihor Pelypeiko. The Hutsul region in the literature. Reference book. Kosiv: Pysanyi Kamin, 1997. 112p.
7. I. Senkiv The Hutsul heritage. Kyiv, 1995. P. 449
8. P.Siredzhuk, I. Pelypeiko The Scotswoman fascinated by the Hutsul region // Osvityanskyi Visnyk [Educational Herald]. 1995. October 27.
9. P. Siredzhuk Anthem of a young Scotswoman to the Galician Hutsul region // Hutsul region. 1996. June 22.
10. Meni Myuriel Dovey. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Мені\\_Мюріел\\_Дові](https://uk.wikipedia.org/wiki/Мені_Мюріел_Дові).
11. Commonwealth. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Річ\\_Посполита](https://uk.wikipedia.org/wiki/Річ_Посполита).

#### Story of Meni Myuriel Dovey “A Girl in the Carpathians” (1891) as a sample of Hutsul travelling prose

##### M. M. Vasylychuk

Annotation. The peculiarities of the artistic projection of the Hutsul region in the traveling prose of the Scottish writer Maine Muriel Dovey (1867–1945) are considered in the article. The features analysis of studying of the region and the transformation of local realities of the Carpathians into a cognitive and ethnographically authentic text is presented. One of the "dark places" of the work is revealed. The spheres of author's interests are shown: from nature and material culture - to the fair formation of the price for decorative and applied arts and immersion in the peculiarities of the Hutsul mentality.

**Keywords:** horse, «doppelmauser», saddle, boarding house, sandals (strapped to the feet), zapaska (National Ukrainian clothes)\*, keptar, plebania\*\*, church, mountains, mushrooms, Hutsul region.

\*Zapaska is a part of the national Ukrainian clothes. It's the unstitched quadrangular woolen fabric with ties at the upper corners.

\*\*Plebania is the court of a priest of the Catholic, Reformed or Uniate Church in Poland and Belarus in the XVI-XX centuries, usually located near the temple, included a house and outbuildings.

Translator's remarks